Esitys Eläkeliiton Lohjan yhdistyksen päiväkahvitilaisuudessa 7.10. 2026 Harjulassa.

Kerron Sodanjälkeisen ajan tapahtumista, joissa valtiosopimusten soveltamisen ja täytäntöönpanon vaikutukset tulivat koskettamaan kansalaisten elämää ja sen edellytyksiä.

Etukäteen on ilmoitettu, että kerron Forssassa syntyneiden vaikutuksesta Lohjan lähiympäristössä. Sellaisia todella kertomukseen sisältyy, sekä vaikuttajana että vaikutusten uhrina.

Tarina sisältää sekä historiallista faktaa että fiktiota. jälkimmäisen osalta voinen sanoa, että onhan se voinut tapahtua juuri näin.

”Korpelan menetys

Veikko oli puuliiterin katolla uusimassa rispaantuneita päreitä, kun venäläinen lipui pihalle mustalla autolla. Upseerin koppava lakki päällimmäisenä keikkuen se purkautui autosta ja oikoi kaftaaninsa liepeitä pukien naamalleen vallan ilmeitä läiskien raipalla saapasvarttaan ja käski eleillään isoa koiraa viereensä. Mukana oli vähäisempiä, jotka nöyrän oloisina kantoivat salkkua tai asetta osoituksena tilanteessa vallitsevista valtasuhteista. Olipa mukana myös Ulkomaisen omaisuuden hoitokunnan sihteeriksi esittäytynyt herran oloinen, mutta hyvin kiusaantuneen näköinen mies, joka osasi tulkata venäläisen puheen suomalaiselle talonpojalle, jolta ei

tässä keskustelussa mitään kysytty eikä hänelle puheenvuoroa tarjottu.

Tulkki luki venäläisen jäljessä:

”Tämä tila kuuluu Sosialististen Neuvostotasavaltojen liitolle sen ja Suomen hallitusten välisen, 19.9.1944 voimaantulleen rauhansopimuksen ehtojen mukaisesti kyseisenä päivänä vallinneiden omistussuhteiden perusteella. Suomen eduskunta on säätänyt lain saksalaisen omaisuuden luovuttamisesta, joka on tullut voimaan kesäkuun 1. päivänä tänä vuonna ja sen nojalla ilmoitamme, että teidän on poistuttava tilalta elokuun loppuun mennessä…”

Kerttu tuli lapsi sylissään tuvan ovesta ulos rappukivelle ja aikoi kysyä jotakin, mutta ymmärtäessään, että pihalla puhuttiin käskevään sävyyn, hänkin muisti ne viikkojen takaiset uutiset radiosta. Hän ymmärsi, että heidän tulevaisuudestaan oli kyse, eivätkä vieraiden äänensävyt luvanneet mitään hyvää. Kannoillaan kääntyen hän kietoi lapsen tiiviimmin röijyynsä ja itkuun hyrskähtäen palasi pirtin suojaan.”

Tuo tapahtuma sai minun uteliaisuuteni liikkeelle, kun ajattelin perheemme vähänpuhuttuun alkuaikojen historiaan tutustua. Silloin, niin kuin kaiketi nytkin tapahtumien seurausvaikutukset ovat välittömästi nähtäviä laajempia.

Syntynyt rauhantila vapautti rintamalta kotiutuneet työhön itsensä ja perheensä hyväksi, paitsi että hyvin suuri osa tehdyn työn tuloksista koitui äskeisen vihollismaan hyväksi sotakorvauksina.

Valtiosopimus Suomen ja Neuvostoliiton välillä 19.9.1944 tuli ehtoineen kovin lähelle yksittäistä kansalaista. Nuori mies oli kaltaistensa tavoin antanut kotimaansa puolustamiseen useamman

vuoden nuoresta elämästään rintamalla. Sotatöistä vapauduttuaan isämme osti pienen maatilan hankkiakseen siitä osan tulevan perheensä toimeentulosta. Marraskuussa sotilaspassiin oli kirjattu kotiutusmerkintä, helmikuun puolivälissä 1945 hän osti maatilan, muutti morsiamensa kanssa tilalle ja alkoi lähialueen metsissä kansantalouden energiahuollon tehtäviin silloin tärkeässä polttopuun hankinnassa. Marianpäivänä 25.3.1945 heidät vihittiin aviopuolisoiksi ja elokuun loppupäivinä syntyi lapsi.

He ostivat kolme lehmää ja hevosen ja sen vedettäväksi ajokaluja. Tilan rakennusten pärekatot uusittiin ja tehtiin muita tarvittavia korjauksia. Syksyllä perattiin pellolla umpeutuneita ojia auki ja tilalle Muijalan suunnasta tulevan tien reunoja raivattiin ja kuoppia tasattiin.

Kerttu oli kotonaan Punkalaitumella oppinut tekemään maidosta hyvää voita ja palveltuaan Helsingissä hän tunsi mahdollisia ostajia ja alkuajan tulot Korpelan tilalle tulivatkin paitsi halonhakkuusta ja -ajosta, myös voita ostamaan tulleiden rouvashenkilöiden jättämästä rahasta.

Ketä olivat Korpelan myyjät: Mistä oli peräisin pääoma, jolla oli hankittu ja rakennettu lähes 800 ha:n maaomaisuus? Miten he selviytyivät? Uteliaisuuteni kasvoi ja opasti askeleitani tutustumaan heidän historiaansa.

Inkoolaisen Brännbolstad – Vars kartanon isäntä vuosina 1923 – 1946.

Arthur Schwalbe (1879 – 1947) Erzgebirgen vuoriston juurella vaikuttaneen teollisuusperheen poika, joka kouluttautui kemian tohtoriksi ja toimi nuoruudessaan maaliteollisuuden tehtävissä Leverkusenissa. Tapasi suomalaissyntyisen Agdan Chamonix:ssa Ranskassa ja heidät vihittiin aviopuolisoiksi 1914 arvovaltaisen juhlayleisön todistaessa tapahtumaa.

Konepajateollisuus oli tuottanut varallisuutta, jolla pariskunta saattoi Suomeen muuttaneina v. 1923 aloittaa ja rakentaa varsinkin Agdan unelmaa kartanoelämästä ja maanviljelemisestä Inkoon Brännbolstadissa.

Agda (1867 – 1959), Siis huomattavasti miestään vanhempi oli syntyjään Forssan tekstiiliteollisuuden ja koko yhdyskunnan luojan Axel Vahrenin lapsenlapsi. Tehtaalle oli palkattu rahaministeriksi ja lainopilliseksi avustajaksi Adolf Stålström, joka avioitui Vahrenin Sidonia tyttären kanssa. Agdasta tuli isoisänsä silmäterä, joka kirjoitti isoisälleen kirjeitä opiskellessaan ulkomailla. Åbo akademin kirjaston arkistossa on kirjeitä ja muuta materiaalia vuoteen 1914 saakka, mutta sen jälkeiset lähteet on lukittu sadaksi vuodeksi, joten meidän ikäluokkamme tutkijat eivät niitä pääse näkemään.

Joka tapauksessa pariskunta Schwalben varallisuudesta näyttää suurempi osa olleen Agda rouvan pesään tuomaa ja maaomaisuus, toki merkittävä, mutta kuitenkin vain osa kaikesta, minkä he menettivät Saksalaisomaisuuden luovutuksessa Neuvostoliitolle. Heidän kartanonsa, Brännbollstad karjoineen ja kalustoineen

luovutettiin Neuvostoliitolle. Torjuakseen Maanhankintalain vaikutuksia kartanoon, he olivat ostaneet lähiympäristöstä pikkutiloja myydäkseen niitä Maanhankitalain mukaan maan saantiin oikeutetuille. Tällainen oli Nissbacka Inkoon Bredsbyssä, joka oli myyty helmikuussa Arthur Römanille, joka myös joutui tilasta luopumaan NL:n hyväksi.

Siuntion Lieviöltä Schwalbe oli ostanut Korpela nimiset kaksi tilaa, jotka isämme Veikko Varpio osti helmikuun 14. 1945 päivätyllä kaupalla, joka sittemmin mitätöitiin hallinnon (UOH) päätöksellä lain saksalaisomaisuuden luovutuksesta tultua voimaan 1.6.1946.

Tällaista maanluovutusvelvollisuuden väistöliikkeitä, joilla pyrittiin suojaamaan kotikartanot pilkkomiselta tehtiin siellä täällä. Arthur Schwalbe oli mukana kimpassa, jossa oli eteläisen rantamaan suurimpia maanomistajia.

Pernajan Malmgårdin omistaja, kreivi Carl-Johan Creutz sekä Länsi-Uudeltamaalta, Pohjasta, Ekerön kartanon omistaja, Lääketieteen ja kirurgian tohtori, Vapaaherra Eric Hisinger-Jägersköld yhdessä Arthur Schwalben kanssa ostivat Iitin Kimolasta myytäväksi tulleen kartanon, n. 400 ha, pilkkoakseen sen maan saantiin oikeutetuille Karjalan evakoille. Karjalaiset toimivat ripeästi, kokosivat lähtöpitäjän isännistä kimpan, jonka toimesta ostivat kartanon ja oman tahtonsa mukaan jakoivat sen maat ja ryhtyivät itselleen uusia asuntoja rakentamaan.

Sitten sattui niin, että NOH ja Valvontakomissio huomasivat, että jokainen muodostuva uusi tila sisälsi saksalaisomaisuutta kun yksi myyjistä oli Arthur Schwalbe. Tällä perusteella NOH vaati, koko kartanon luovuttamista, kuten se oli vaatinut myös yhtiöitä, joissa oli vähemmistöomistajina saksalaisia. Tämä ei sopinut Suomen puolella. Valtio meni väliin ja maksoi rahana NL:lle lain ja rauhansopimuksen mukaan kuuluvan osan.

Välirauhan allekirjoittamisen jälkeen Suomeen saapui ja täällä juhlallisesti vastaanotettiin Liittoutuneiden valvontakomissio valvomaan sopimuksen täytäntöönpanoa. Maassa oleskelevat saksan kansalaiset internoitiin leireille heti syksyllä 1944.

Valvontakomissio ryhtyi painostamaan Suomen hallitusta saksalaisomaisuuden takavarikoimiseksi ja siirtämiseksi Neuvostoliitolle. Tämä johti keväällä 1946 Saksalaisomaisuuden luovutuslain säätämiseen. Laki tuli voimaan 1.6.1946 ja Valvontakomission tyytymättömyyden takia sitä muutettiin 23.9. samana vuotena. Muutos tarkoitti, että myös saksalaisen kanssa avioliitossa olevien Suomen kansalaisten omaisuus joutui takavarikoitavaksi ja NL:lle luovutettavaksi. Tämä menettely oli kansainvälisen oikeuden näkökulmasta ainutlaatuista. Saksalaiset Suomessa menettivät omaisuutensa sotakorvauksina, vaikka heistä jotkut olivat lähes koko elämänsä täällä eläneet. Saksalaisten

kanssa avioituneet Suomessa syntyneet naiset kuuluivat joukkoon menetettyään avioituessaan Suomen kansalaisuutensa. He ja heidän lapsensakin joutuivat myös internoiduiksi saksalaisten ohella.

Internoinnin välttivät muutamat Suomesta poistumaan onnistuneet. Arthur ja Agda Schwalbe postuivat Suomesta salateitä Ruotsiin pari viikkoa rauhansopimuksen voimaantulosta.

Suomessa oli valtioneuvoston asetuksella perustettu Ulkomaalaisen omaisuuden hoitokunta jatkosodan alkuaikoina (UOH). Sen tehtävä oli hoitaa Suomen valtion takavarikoimaa vihollismaiden, niiden kansalaisten tai yhteisöjen omaisuutta omistajien etujen mukaisesti. Takavarikoinnin tarkoitus oli estää Suomessa olevan vihollismaan omaisuuden käyttö Suomen etujen vastaisesti. Hoitokunnan perustamisvaiheessa tämä tarkoitti neuvostoliittolaista ja pääosin britannialaista omaisuutta.

Varpion elämä Korpelan jälkeen

Tarra – tilapäismajoitus piharakennuksen vinttikamarissa.

Suitia – Kun Korpela menetettiin tuli tarve hakea 5.5.1945 voimaantulleen Maanhankintalain mukaista rintamamiestilaa.

Heinäkuussa 1947 tuli Maatalousministeriön Asutusasiain Osastolta (ASO) kirje, jossa ilmoitettiin, että rintamasotilas Veikko Varpiolle luovutetaan viljelystila Siuntiosta valtion omistamasta Suitian tilasta erotettuna määräalana ja täydennettynä Siuntion seurakunnan pappilan tilasta erotettavalla metsäpalstalla. Tilukset olivat rakentamattomia. Kirjeessä ilmoitettiin päivämäärä ja paikka asiakirjojen allekirjoittamista varten ja ilmoitettiin, että tilalla voi rakentamisen ja pellon kunnostamistyöt aloittaa heti.

Muita luovutettuja maatalousmaata sisältäneitä luovutuksia.

Aro niminen tila Lohjan Teutarilla, Anna Gabriella Guthing, vähemmistöosuus > Vironperä ja Antti & Pirkko Varpion kasvihuoneet,

Vanajan linna I. Äikäälän tila nykyisessä Hämeenlinnassa, toiseksi suurin maatila, joka luovutettiin. NL > Sirola opisto.Tilasta osa pika-asutustarkoituksiin, Myöhemmin Vanajan kunta lakkautettiin ja sen alueet liitettiin naapureihin; Janakkalaan, Renkoon, Hattulaan ja Hämeenlinnaan.

Maatalouskiinteistö vantaalla, omistaja Hilda Trauch, 1/3 osuus.

Walfrid Wahlbergin perilliset

Dahlfors & Rosbacka Helsingissä

Kaupunkikiinteistöjä, joista yksi NL:n / Venäjän suurlähetystö, jonka Suomi sotakorvauksena rakensi

Lähteitä:

KA/UOH:n arkisto, Helsinki / Mikkeli,

Ulkoministeriön arkisto,

Urho Kekkosen arkisto,

Hämeenlinnan maakunta-arkisto (Maanmittauslaitos),

Forssan kehräämön historia.

Päivärinteen koulun päiväkirjoja 1952 -2955,

Siuntion henkikirjat 1947 – 1949

Haastattelu: Brännbolstadin nykyinen isäntäväki